

UGOVOR O ŠPEDICIJI

Prof.dr. Golijan M. Dragan, email: d.golijan@teol.net

Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku, Bosna i Hercegovina

Jelena D. Golijan, email: d.golijan@teol.net

Fond penzionog osiguranja Srbije, Beograd, Srbija

Sažetak: Špedicija je stručno organizovanje transporta robe od strane špeditera u svoje ime i za račun komitenta uz nagradu. Ugovor nastaje kada se špediter i komitent saglase o bitnim elementima posla špedicije. Poslove špedicije mogu da obavljaju samo organizacije koje ispunjavaju zakonske uslove. Ugovor je formalne prirode sa propisanim pravima i obavezama za jednu i drugu stranu.

Ključne riječi: Ugovor, špedicija, bitni elementi, špediter, komitent

CONTRACT OF SHIPPING

Abstract: Forwarding is a professional organization of transport of goods by freight forwarders on its own behalf and on behalf of the client with the award. The contract is formed when the freight forwarder and the customer agree on the essential elements of the transaction forwarding. Forwarding tasks can be performed only by organizations that fulfill the legal requirements. The contract is formal with prescribed rights and committed to one or another

Keywords: Contract, shipping, essential elements, forwarder, customer

Uvod

Početkom XX vijeka stvaraju se prva stručna udruženja špeditera (Njemačka i Švajcarska). Zadatak organizacija je bio proučavanje problema u stvaranju uslova za dalji razvoj špedicije. (u Beču je 1929 osnovana svjetska organizacija špeditera FIATA). Ugovor o špediciji je ugovor obligacionog i privrednog prava koji obavezuje jednu ugovornu stranu da organizuje otpremu stvari u svoje ime, a po nalogu i za račun druge ugovorne strane uz nagradu. Zakonom o obligacionim odnosima ugovorom o špediciji obavezuje otpremnika da radi prevoza određene stvari zaključi u svoje ime i za račun nalogodavca, ugovor o prevozu i druge ugovore za izvršenje prevoza kao i da obavi ostale uobičajene poslove i radnje, a nalogodavac se obavezuje da mu isplati određenu naknadu. Kod poslova špedicije treba razlikovati pravni odnos između špeditera i komitenta od pravnih odnosa između špeditera i trećih lica sa kojim špediter stupa u pravne odnose radi izvršenja špedicionog naloga. Ugovor o špediciji je neformalni ugovor. Osnovno je pravilo da špediter odgovara za svoje postupke pažnjom urednog privrednika.

1. Pravna priroda i karakteristike ugovora o špediciji

Ovaj ugovor se može zaključiti na bilo koji predviđeni način, a u međunarodnoj špediciji se zaključuje pismeno, (špediterska potvrda je dokaz da je ugovor zaključen)¹⁵¹

Posao špedicije je samostalan posao poslovnog prava, a u svojoj građansko-pravnoj prirodi je ugovor sui generis i ugovor o djelu. Zakon o obligacionim odnosima je dao određenje da se ovim ugovorom obavezuje otpremnika da radi prevoza određene stvari zaključi, u svoje ime i za račun nalogodavca, ugovor o prevozu i druge ugovore potrebne za izvršenje prevoza kao i

¹⁵¹ Mirović, Dragutin, Poslovno pravo, Visoka škola za spoljnu trgovinu, Bijeljina, 2004, str. 348-349

da obavi ostale uobičajene poslove i radnje, a nalogodavac se obavezuje da mu isplati određenu naknadu. Kod ugovora o špediciji značaj imaju i opšti uslovi poslovanja špeditera.¹⁵²

Treba razlikovati pravni odnos između špeditera i komitenta od pravnih odnosa između špeditera i trećih lica. Pravima špeditera odgovaraju obaveze komitenta, a prava komitenta su obaveze špeditera. Do zaključenja ugovora o špediciji dolazi kada se špediter i komitent saglase o bitnim elementima špedicije. Ugovor o špediciji najčešće se zaključuju na osnovu nacionalnih opštih uslova poslovanja špeditera. Značajna su pitanja osnova i obima primjene nacionalnih opštih uslova poslovanja špeditera kao i načina njihovog tumačenja. U praksi je da su te odredbe postale poslovni običaji, te se primjenjuju kao poslovni običaji, a ne kao sastavni dio ugovora.¹⁵³ Ako za te običaje ne znaju komitenti tada će odredbe nacionalnih opštih poslovanja primjenjivati samo ako su sastavni dio ugovora.

U praksi se pojavljuju i posebne vrste ugovora o špediciji:

- a) samostalno istupanje špeditera, kada špediter pored otpreme stvari, samostalno izvršava određene poslove koje su trebala obavljati treća lica (prevoz, skladište). Samostalno istupanje ne smije biti u suprotnosti sa interesima komitenta.
- b) međušpediter i podšpediter se pojavljuje kada špediter nije u mogućnosti da sam izvrši obaveze iz ugovora, tada može da poslove djelimično povjeri drugom špediteru, ako komitent nema poseban interes da to izvršava špediter lično. Špediteri imaju razrađenu mrežu „korespondentnih“ špeditera. Sve to mora da se dešava u najboljem interesu.
- c) fiksna (paušalna) špedicija je gdje komitent i špediter ugovaraju špediterovu nagradu i troškove u vezi organizacije i realizovanja transportne stvari u fiksnom iznosu. Špediter preuzima rizik da visina transportovanja stvari neće preći određeni iznos. Kod ove špedicije, špediter odgovara za rad svih angažovanih trećih lica na prevozu stvari.
- d) Zbirna (skupna) špedicija, da se organizuje otprema komitentovih stvari zajedno sa stvarima drugih komitenata, kako bi se uštedilo na transportnim troškovima (najčešća je kod prevoza željeznicom), a i obezbjeđuje se puni kapacitet transportnih sredstava.¹⁵⁴

Ugovor o špediciji prestaje ispunjenjem, nemogućnošću ispunjenja, stečajem komitenta ili špeditera, opozivanjem naloga od strane komitenta kao i otkazom naloga od strane špeditera.

2. Obaveza i prava špeditera

Obaveze špeditera su prava komitetna i obratno.

a) Obaveze špeditera su:

Špediterova obaveza da postupa kao savjestan, uredan privrednik, ovo je i najvažnija obaveza, posebno kada ništa konkretno nije predviđeno. Pažnja urednog privrednika se utvrđuje objektivno, uzimajući u obzir poslovne običaje, opšte norme, činjenično stanje svakog

¹⁵² Grujić, Aleksandar, Poslovno pravo, InedCo, Novi Sad, 2007, str. 182

¹⁵³ Carić, S i drugi, Saobraćajno pravo, Privredna akademija, Novi Sad, 2006, str 437

¹⁵⁴ Kapor, Vladimir i Carić Slavko, Ugovori robnog prometa, Centar za privredni consulting, Novi Sad, 2000, str 220-224

konkretnog slučaja. Pažnja dobrog privrednika treba da vodi najefikasnijoj zaštiti interesa komitenta. Komitent ima obavezu da dokaže da je pretrpeo štetu određenom špediterovom radnjom, ako nije postupao pažnjom urednog privrednika.

- Obaveze špeditera prije prijema stvari. Kada su nalozi i upustva komitetna nejasni i nedovoljni, špediter ima obavezu da o tome obavjesti komitenta i da zatraži obavještenja. Špediter ima obavezu da se pridržava komitentovih naloga, a oni mogu biti imperativni, idnikativni ili fakultativni. Komitent se mora pridržavati špediterovih upustava da bi špediter snosio odgovornost (to je uglavnom priprema stvari i potrebnih dokumenata).

- Špediterova obaveza prijema stvari se sastoji u tome da on mora imati državninu da bi ih mogao predati transporteru. Komitent se mora obavještavati o oštećenju njegovih stvari kao i o drugim događajima i radnjama značajnim za komitetna. Špediter ima obavezu da stvari preda transporteru u istom stanju, a kontroliše se spoljnje stanje, te brojno i težinsko, ako postoje sumnje kotroliše se i unutrašnjost.

- Špediterova obaveza izbora trećih lica, sastoji se u tome što on bira transportera, ali i tada mora voditi računa o interesima komitenta, tako da treća lica mora birati sa pažnjom dobrog privrednika (ovde se radi o izboru drugih lica, a ne samo transportera), špediter može i sve samo da prihvati dozvoljene, uobičajene i opšte upotebljavane klauzule o isključenju i organizaciji odgovornosti trećih lica. Ako komitent izabere treće lica, a radi se o nedovoljno pouzdanim i nedovoljno stručnim licima, špediter će ga na to upozoriti, ali nalog mora izvršiti. Špediter o značajnim činjenicama mora obavještavati komitenta. Ovo pravilo se primjenjuje samo onda kad nešto drugo nije suprotno izričito ugovoreno.¹⁵⁵

- Špediterova obaveza čuvanja stvari je stalnog trajanja sa pažnjom urednog stručnjaka. Špediter skladišti stvari jedino ako mu komitent zabrani skladištenje stvari. Špediter može da sam čuva robu ili da je provjeri skladišnom preduzeću (ovde se daje prednost interesima komitenta).

- Špediterova obaveza izbora prevoznog puta i vrste prevoza. Kad komitent u svojoj dispoziciji ne odredi vrstu prevoza i put, špediter ima obavezu da izabere najbolju mogućnost. Mora poštovati šta najviše odgovara u konkretnom slučaju: što je najbrže, najjeftinije, najsigurnije. Špediter mora da računa i sa čuvanjem stvari u slučaju zastoja u transportu. Treba da izbjegava pretovare u transportu. U međunarodnim transportima mora voditi računa o visini carine, o sanitarnim, veterinarskim, lučkim i drugim dažbinama (jednom rječju špediter mora da dobro poznaje posao)

- Špediterova obaveza zaključenja potrebnih ugovora, jer on ima obavezu da sa trećim licima zaključi i određene ugovore u svoje ima i za račun komitenta. Špediter treba da preda robu, prpratne papire i drugo.

- Špediterova obaveza da osigura stvari, postoji ako je to ugovoreno (nalog komitenta treba da bude u pismenoj formi).

¹⁵⁵ Kapor, Vladimir i Carić, Slavko, Ugovori robnog prometa, Centar za privredni cunsulting, Novi Sad, 2000, str. 214-220

- Špediterova obaveza polaganja računa, nastaje kad se ispuni komitentov nalog, mada se može tražiti polaganje računa i u toku izvršenja naloga, bez odlaganja i na podoban način (a može tražiti i dodatna objašnjenja).

b) Prava špeditera su:

Pravo špeditera na nagradu postoji i onda kada to nije ugovoreno. Najispravnije je svatanje da špediter stiče pravno na proviziju kad ispuni i poslednju radnju (obavezu) iz ugovora o poslu. Ako špediter u potpunosti ne izvrši obaveze bez krivice treba da ima srazmjeran dio provizije. Visina nagrade se određuje ugovorom, tarifom ili pomoću mjesnog običaja sjedišta špeditera. Za posebna zalaganja i za izvršavanje dodatnih komitentovih naloga špediter ima pravo na posebnu naknadu.

Pravo špeditera na naknadu troškova, pripada i unaprijed za buduće troškove, kako ne bi kreditirao komitenta. Troškovi se mogu zahtijevati i kada se završi neki od ugovorenih poslova. Najčešće se dešava da se troškovi naplaćuju kada se ugovor ispuni. Špediter ima pravo da zahtjeva naknadu svih nužnih i korisnih troškova koje je on za komitenta obavio, takođe i pravo na režijske troškove. Špediter nema pravo na troškove koje je učinio za nešto što nije izvršio pažnjom dobrog privrednika.¹⁵⁶

Špediterova prava na sredstva obezbjeđenja ugovornih zahtjeva, kroz koje špediter ima založno pravo na robu i pravo retencije radi obezbjeđenja zahtjeva. Prva se mogu ugovorom isključiti.

Zaključak

Ugovor o špediciji je značajan ugovor obligacionog i privrednog prava, a posebno je važan u oblasti transporta roba. Ovaj ugovor obavezuje špeditera na urednu otpremu stvari, uz obavezu postupanja sa pažnjom dobrog, urednog privrednika. (uvijek da vodi računa o interesima komitenta).

Špediter ima prava i obaveze, ispunjavajući svoje obaveze, on ostvaruje svoja prava, radi u svoje ime i za račun komitenta, uvijek vodeći računa da komitentu ne nanese štetu on ili treće lica koja on angažuje.

Literatura

- [1] Carić, Slavko, Jankovec Ivica, Trajković Miodrag i Đurđev Dušanka, Saobraćajno pravo, Centar za konsulting, Novi Sad, 2006
- [2] Grujić, Aleksandar, Poslovno pravo, Inde Co, Novi Sad, 2007
- [3] Ivošević, Borislav, Saobraćajno pravo, Službeni glasnik Srbije, Beograd, 2008
- [4] Kapor Vladimir i Carić Slavko, Ugovori robnog prometa, centar za privredni consulting, Novi Sad, 2000
- [5] Mirović, Dragutin, Poslovno pravo, Viša škola za spoljnu trgovinu, Bijeljina, 2004

¹⁵⁶ Carić Slavko i drugi, Ugovori robnog prometa, Centar za privredni consulting, Novi Sad, 2000 str.440-447